

Novi Beograd, 8. avgusta 1980.

O POTENCIJALNOM INOVACIJSKOM BOGATSTVU

RADIO-TELEVIZIJA BEOGRAD

-za "Izbor sredom"-

U emisiji od 6. ovog meseca pozvali ste gledaoce da uzmu učešća u diskusiji o slučaju onog direktora novatora koji nije hteo da primi 200 miliona.

Ja se, evo, javljam na reč.

Emisiju nisam gledao od početka, pa ne znam ni ime tog direktora novatora ni o kojoj se fabrici radi; zato ću ovde za tog direktora novatora koristiti naziv: drug D.

Razumeo sam da inovacija (ili kompleks inovacija) druga D vredi puno milijardi, i da tako nešto ne postoji nigde u svetu... Postoji u stvaralačkom radu nagrada koju predstavlja rad sam po sebi, a drug D je srećnik koji u punoj meri uživa blagodeti upravo te nagrade koju rad pruža sam po sebi (a kada je reč o takvom jednom srećniku, onda treba biti nemilosrdan prema njegovom stavu po pitanju nagrađivanja novatora koji društvu nanosi ogromnu štetu).

Drug D demonstrira jugoslovenskoj javnosti jedan određen stav po pitanju nagrađivanja rezultata inovatorskog rada. On ne mari za onu drugu nagradu, za novčanu nagradu; neće da je primi, jer - kako kaže - nije za takvu nagradu radio. Znači, njegov stav se zasniva na nekakvoj etičkoj principijelnosti, a ta njegova subjektivna etička principijelnost je iznad (ili bar po strani) društveno realnih principa kojima se u društvu reguliše (ili bi trebalo da se reguliše) međuzavisnost na relaciji rad-doprinos-nagrada. Istina, drug D kaže da će se u praksi zalagati za dosledno primenjivanje pravilnika o nagrašivanju rezultata inovatorskog rada, ali daje suprotan lični primer po tom pitanju, pa se njegovo zalaganje za primenu pravilnika ne može prihvatati kao nešto što je do kraja iskreno. Jer, on svojim ličnim primerom nudi inovatorima i drugu mogućnost; nasuprot jedino ispravnoj mogućnosti da se bore da dobiju nagradu koja im za njihov društveni doprinos pripada, nasuprot stavu koji najviše odgovara interesima društva, - nasuprot svemu tome drug D sugerije inovatorima i jedan drugi stav kao etički ispravan, nudi im svojim primerom mogućnost da u ime nekih viših etičkih principa odbiju primanje novčanih nagrada (mada će se on u svom preduzeću pridržavati slova pravilnika i boriti se da inovatori dobiju ono što im po pravilnicima pripada).

Postupak druga D treba ocenjivati u odnosu na interese društva, tj. treba ocenjivati da li su takvi postupci u interesu društva ili ne. A samo ocenjivanje, tj. raspravljanje o ovakvoj problematici treba, po mom mišljenju, da se zasniva na što potpunijim spoznajama o inovacijama.

Inovacija druga D predstavlja za neše društvo jedno veliko bogatstvo. A pre nego što je realizovana, ta inovacija je bila samo jedna naučno-tehnička mogućnost, tj. bila je potencijalno bogatstvo. Treba ovde zapaziti da je ta inovacija kao potencija postojala i znatno pre nego što ju je drug D zapazio i pristupio njenoj realizaciji. A to je slučaj i sa svim ostalim inovacijama, tj. svaka realizovana inovacija je postojala kao potencijalno bogatstvo mnogo ranije nego što je zapažena i zatim realizovana.

Inovacija kao potencija zasniva se na određenim prirodnim zakonitostima i konkretnim realizatorskim mogućnostima tehničke prakse, tj. inovacija kao potencija postoji od momenta kada su u nauci postale poznate odgovarajuće zakonitosti prirode ukoliko su, istovremeno, u tehničkoj praksi postojale i odgovarajuće mogućnosti realizacije... Svakom stupnju razvoja nauke i tehnike pripada ogromno potencijalno inovacijsko bogatstvo. Defektno (i dekadentno) je takvo shvatanje po kome je nauka nešto perfektno; a mnogi veličinu nauke i tehnike shvataju tako kao da su realizovane sve inovacije koje su (primenom ostvarenih tekovina nauke i tehnike) mogle biti realizovane, tj. kao da je pronađeno sve što se pronaći moglo na danom stupnju razvoja nauke. Naravno, veličina potencijalnog inovacijskog bogatstva ne može se izračunati; mi samo možemo - iz činjenice da se stalno realizuju nove i nove inovacije i da je svaka od njih postojala kao potencija i znatno pre svoje realizacije - zaključiti da je potencijalno inovacijsko bogatstvo ogromno. Po svoj prilici bi bilo ispravno zaključiti sledeće: ukupno potencijalno inovacijsko bogatstvo - to je najveće potencijalno bogatstvo čovečanstva.

Prema tome, proces sagledavanja neke potencije inovacije i zatim proces njene realizacije - zajedno uzeto - to je proces pretvaranja jednog konkretnog potencijalnog inovacijskog bogatstva u stvarno bogatstvo koje služi određenim konkretnim ljudskim potrebama... U interesu je svakog društva da se tim poslom, tj. sagledavanjem potencija inovacija i realizacijom istih, bavi što veći broj ljudi; u interesu je društva da po tom pitanju vodi maksimalno podsticajnu politiku. Stav druga D, da je etički ispravno da ne primi nagradu (novačni deo nagrade) koju mu društvo duguje za njegaovu više milijardi vrednu inovaciju, ne predstavlja doprinos naporima društva da se u oblasti inovatorske delatnosti vodi maksimalno podsticajna politika, već naprotiv: takav lični primer druga D predstavlja čin protiv maksimalno podsticajne politike.

U interesu je društva da stalno imamo na umu da postoji ogromno neiskorišteno potencijalno inovacijsko bogatstvo (i ma koliko ga iskorištavali - neiskorišteni deo tog bogatstva će i dalje biti ogroman); postoji i uvek će postojati neizmerno mnogo "još nesagledanih" potencija inovacija. Treba stalno da imamo na umu da je to ogromno neiskorišteno inovacijsko bogatstvo kao

moгуćnost već tu, tj. da je dato ostvarenim stupnjem razvoja nauke i realizatorskih mogućnosti tehničke prakse... U kojoj će meri razne ljudske potrebe biti zadovoljene - to uveliko zavisi upravo od toga u kolikoj smo meri sposobni da ponešto od tog ogromnog inovacijskog bogatstva inovatorskim radom prenesemo iz potencijalnog stanja u ljudsku životnu stvarnost... Povećanjem (ubrzavanjem) iskorišćavanja potencijalnog inovacijskog bogatstva, tj. oživotvorenjem maksimalno podsticajne politike u oblasti inovatorske delatnosti, moglo bi se za podmirenje ljudskih potreba učiniti isto toliko koliko i investiranjem u nova industrijska postrojenja (ako ne i više).

Svi oni koji problematiku inovatorske delatnosti tretiraju naučno smatraju da tzv. "slučajnih pronalazaka" u pravom smislu nema. Svi pronalasci su na neki način proizašli iz intenzivnog (teškog) i dugotrajnog rada. Drugo, za uspešnu čovekovu inovatorsku delatnost naročito je važna pronalazačka sposobnost, a razvoj te sposobnosti je proces koji je i teži i po trajanju duži od procesa školovanja... Za ilustraciju ovoga navodim dva primera: Dr Slobadan Končar-Đurđević i dr Vojislav Alić u jednom zajedničkom radu o tzv. "slučajnim otkrićima" kažu: "Međutim, ovakva otkrića ne padaju s neba. Njima po pravilu prethodi neophodna pripremljenost duha. Zbog toga se s pravom kaže: "Otkrića pripadaju pripremljenim duhovima". Znači, duhovima koji permanentno, uporno misle i posvećuju se problemu koji ih interesuje". A američki profesor Blejk King u članku "Put do kreativnosti" navodi: "Čak i kad je neko po prirodi obdaren, nailazi često na obeshrabrujuće neuspehe. Padanju u stvaralački trans prethodi dug period teškog rada".

Na osnovu svega izloženog izlazi da su nagrade koje novatorima pripadaju za njihove inovacije i te kako zaslužene, pored toga što odgovarajuće nagrade predstavljaju i najefikasniju podsticajnu meru (gde pod odgovarajućim nagradama podrazumevamo takve iznose nagrada koji su u odgovarajućoj srazmeri sa veličinom ekonomske koristi koju društvo stiče primenom inovacija). Ali, nasuprot tome, mnogi kod nas više uvek vole da se inovacije vrlo često tretiraju kao slučajna otkrića, pa se prema inovatorima odnose kao ljudima kojima ne pripadaju nagrade koje bi bile u odgovarajućoj srazmeri sa vrednostima njihovih inovacija. Bilo tako ili nekako slično tome - tek mnogo je nepravilnog tretiranja rezultata inovatorskog rada.

Po svim pitanjima iz oblasti inovatorske delatnosti kod nas je stanje još daleko, kaleko od zadovoljavajućeg. A ako se to stanje pažljivije proanalizira (u što se ovde ne možemo upuštati) neizbežno se dolazi do zaključka da je za prevazilaženje tog nezadovoljavajućeg stanja najvažnije da se izborimo za to da visine nagrada za inovacije zaista budu u odgovarajućoj srazmeri sa ekonomskim koristima koje društvo od primene inovacija ima. U tom cilju mi moramo i od samih novatora (naravno, ne samo od njih) tražiti da se, mnogo odlučnije nego dosad, za takvo nagrađivanje bore.

Mi zaista moramo i od inovatora zahtevati da se mnogo odlučnije bore da za svoje inovacije dobijaju velike, vrlo velike, pa čak i besnoslovno velike nagrade - već prema vrednosti njihovih inovacija. Ali mi istovremeno moramo i kod inovatora i kod svih ostalih razvijati svest da borba za visoke inovatorske nagrade ne predstavlja gramzivost, već da predstavlja etički potpuno ispravan stav. A nasuprot toj nasušnoj društvenoj potrebi, drug D svojim ličnim primerom, po pitanju odnosa inovatora prema nagradi, nudi inovatorima kao etički ispravan i jedan potpuno suprotan stav. Osim toga, lični primer druga D predstavlja efektan argument u rukama onih koji u praksi zauzimaju negativan stav po pitanju nagrađivanja autora inovacija.

Lični primer druga D, baš zato što je to lični primer inovatora koji je društvu dao inovaciju koja vredi mnogo milijardi, i baš zato što je ta inovacija posledica izuzetnih zalaganja i dugogodišnjeg izuzetno konstruktivnog odnosa prema radu i društvenim obavezama, - baš zato taj njegov lični primer nikako ne bi smeo biti isključiva stvar njegove privatne etike.

Kad već govorimo o tom negativnom ličnom primeru druga D, simpatično je zapaziti da taj lični primer suštinski protivreči ostalim ličnim primerima koje taj čovek, svojim izvanredno konstruktivnim odnosom prema radu, daje svojoj neposrednoj okolini i svima nama.

U Novom Beogradu, 13. avgusta 1980. godine